

Kým slovenská škola filozoficky vzdelaných a všeobecnejšie metodologicky orientovaných logikov (teda nie logikov—matematikov) už niekoľko rokov zápasí so zvládnutím základnej logickej problematiky, ešte stále sa potkávajú o dost elementárne chyby a nedostatky, česká logická škola sa v posledných rokoch pracovala na závideniahodnú úroveň, ktorá dnes nezaostáva azda ani za úroveň podobne metodologicky a filozoficky zameraných poľských logikov (ani nehovoriac o vynikajúcich výsledkoch pražských logikov-matematikov, zoskupených okolo P. Vopěnku, ktoré majú svetový ohlas). Neklamným svedectvom tejto úrovne sú i skriptá P. Tichého *Logická stavba vědeckého jazyka*, ktoré minulého roku vydala FFKU. Len málo kníh z logiky som si prečítal s takým pôžitkom ako tieto skriptá.

Tichého výklad logiky sa vyznačuje tým, že je (i) neobyčajne presný a precízny, (ii) napriek širokému tématickému záberu obdivuhodne ucelený a jednotný a zároveň (iii) vzácne originálny (hoci ide len o skriptá!), čo sa prejavuje nielen v najrozmanitejších detailoch každej kapitoly, ale i pri riešení náročnejších problémov (badať to najmä v posledných troch kapitolách, venovaných problematike zmyslu a denotácie, teórii typov a teórii definícií). Mimoriadna presnosť a precíznosť tohto výkladu nespočíva len v presnej formulácii definícií, tvrdení a ich dôkazov, ale i v typografickom členení textu na presný a intuitívny (ktorý možno brať s určitou rezervou, pretože je iba didaktickou prípravou na ľahšie pochopenie presných definícií a tvrdení), ďalej v tom, že sa v ňom vyznačuje, ktoré definície a tvrdenia sú syntaktické a ktoré sémantické, a v striktnom odlišovaní (tiež typografickým) viet objektového jazyka od viet metajazyka, prípadne metametajazyka (ktoré sa obyčajne vyskytujú len v poznámkach).

Skriptá majú okrem dost obširného úvodu deväť veľmi hutne napísaných kapitol. Pokúsim sa trochu dôkladnejšie naznačiť ich obsah.

Úvodná časť obsahuje intuitívny výklad základných poznatkov o logickej štruktúre jazyka. Autor začína celkom nenáročne. Postupne analyzujúc niekoľko vhodne vybraných viet z veľmi jednoduchého jazyka, ktorého niverzum pozostáva zo štyroch objektov, zoznamuje čitateľa s najdôležitejšími kategóriami a druhmi jazykových výrazov (a v tejto súvislosti i s určitými typmi objektov, na ktoré sa jazykové výrazy vzťahujú) a s nicktórymi sémantickými i syntaktickými vlastnosťami týchto výrazov a s ich vzťahmi k mimojazykovým objektom. Zavádza tu jednak pojem individua, singularnej a *n*-árnej funkcie, ďalej pravdivostné hodnoty, propozíčné funkcie a relácie, jednak jednotlivé kategórie mien týchto objektov: individuové mená, funkctory, predikátory a výroky. Potom, po zavedení individuových premenných, foriem a pojmu hodnoty, sústreďuje svoju pozornosť na tzv. nevlastné výrazy, z ktorých si všíma najmä výrokové spojky a kvantifikátory. Nielen pri určovaní významu výrokových spojok a foriem, ale aj pri objasňovaní významu kvantifikátorov autor veľmi zaujímavo využíva tabulkovú metódu.

Po tomto všeobecnom intuitívnom úvode pristupuje autor v I. kap. k výstavbe jazyka, resp. celej triedy jazykov, ktoré mu v prvých siedmich kapitolách slúžia ako základ pre rozvíjanie bohatej problematiky logickej syntaxe a sémantiky. Abeceda ktoréhokoľvek z týchto jazykov sa skladá z nevlastných symbolov, premenných a z písmen tzv. bázy príslušného jazyka. Báza je zoznam písmen rôznych od premenných a nevlastných symbolov plus priradenie určitého typu každému z nich. Písmená z bázy sú vlastne primitív-

ne konštanty daného jazyka. Jazyky, ktoré sú objektom skúmania v kap. I.—VII. sa od seba líšia rôznou bázou. Sú to napospol jazyky I. radu, v ktorých sa okrem nevlastných výrazov a individuových premenných vyskytujú iba mená pravdivostných hodnôt, individuí a funkcií, ktoré individuum alebo usporiadaným n -ticiam individuí priradujú ako funkčné hodnoty individuá alebo pravdivostné hodnoty (všetky tieto objekty ako aj predmety iných typov sa nazývajú objektami nad univerzom). V tejto kapitole definuje pojem termínu a vety (v Tichého terminológii vetami sú výroky a výrokové formy) a dokazuje niekoľko lemm a tvrdení, podľa ktorých o ľubovoľnom výraze daného jazyka možno efektívne rozhodnúť, či je termínom, vetou alebo nie. Dokazuje tu tiež tvrdenie, že ak v nejakom správne utvorenom výraze nahradíme nejaký termín alebo vetu, ktorá je časťou tohto výrazu, iným termínom alebo vetou, dostaneme správne utvorený výraz (t. j. termín alebo vetu) — prvé tvrdenie o nahradzovaní. Na konci kapitoly vymedzuje pojem viazanej a voľnej premennej.

V II. kap. vymedzuje niektoré základné pojmy sémantiky skúmaných jazykov. Definuje v nej pojem pseudomodelu, udeľenia hodnôt a hodnoty termínu i vety pri ľubovoľnom udeľení hodnôt. Pseudomodel danej bázy v nejakom univerze U je ľubovoľná funkcia, ktorá každému písmenu z bázy príslušného jazyka priraduje nejaký objekt nad U . Typ objektu, priradeného nejakým pseudomodelom ľubovoľnému písmenu z bázy je totožný s typom, ktorý tomuto písmenu priraduje báza. Ďalej tu vymedzuje pojem vety pravdivej v danom pseudomodeli a logicky pravdivej vety ako aj pojem zhodnosti v danom pseudomodeli a pojem logickej zhodnosti. Dokazuje tu tiež druhé tvrdenie o nahradzovaní, podľa ktorého nahradzovaním termínov a viet zhodných v danom pseudomodeli P dostaneme z daného výrazu, v ktorom nahradzujeme, nový výraz, ktorý je v danom pseudomodeli P zhodný s pô-

vodným výrazom. Na konci kap. definuje pojem logického vyplývania.

III. kap. je venovaná výkladu výrokovkej logiky. Je zaujímavé, že autor sa pritom dokonale zaobišiel bez výrokových premenných. K základným pojmom tejto kap. patrí pojem výrokovologickeho uzavretia (v. l. u.) a rozloženia pravdivostných hodnôt (r. p. h.). Pod v. l. u. viet A_1, \dots, A_n rozumie množinu viet, do ktorej patria jednak vety A_1, \dots, A_n , jednak všetky vety, ktoré sa z týchto viet dajú skonštruovať pomocou výrokových spojok. Rozloženie pravdivostných hodnôt na vety A_1, \dots, A_n je ľubovoľné priradenie, ktoré každej z týchto viet priraduje nejakú pravdivostnú hodnotu. Pomocou r. p. h. na vety A_1, \dots, A_n definuje priradenie určitej pravdivostnej hodnoty ľubovoľnej vete z v. l. u. viet A_1, \dots, A_n . Pomocou r. p. h. potom definuje pojem výrokovologickej pravdivosti, zhodnosti a výrokovologickeho vyplývania, teda najdôležitejšie pojmy výrokovkej logiky. Zavádza tu i normálnu formu viet, ktorá je akousi analógiou disjunktívnej normálnej formy v systémoch s výrokovými premennými a dokazuje niekoľko lemm a tvrdení o pravdivostných hodnotách viet v normálnej forme. Dokazuje tiež, že výrokovologická pravdivosť a zhodnosť sú určitými prípadmi logickej pravdivosti a zhodnosti a výrokovologicke vyplývania — určitým prípadom logického vyplývania. V jednom obsiahlejšom tvrdení poukazuje na najvýznamnejšie prípady výrokovologickej zhodnosti.

Pod titulom „Funkcionální logika“ vykladá P. Tichý to, čo sa u nás obyčajne nazýva predikátovou logikou, ktorú začína definíciou substitúcie a substituovateľnosti. Azda najdôležitejšie v tejto kapitole je tvrdenie, že hodnota vety V' pri udeľení hodnôt u , ktorú dostaneme z nejakej vety V nahradením každého výskytu nejakej premennej a substituovateľným termínom T , je totožná s hodnotou vety V pri takom udeľení hodnôt, ktoré sa od u líši tým, že premennej a priraduje objekt,

ktorý je hodnotou termínu T pri udelení hodnôt u . V jednom tvrdení poukazuje na zaujímavé prípady logickej zhodnosti, v inom na niektoré prípady logického vyplývania.

V piatej kap. sa autor sústreďuje na problematiku dôkazu. Definuje tu pojem priamej odvoditeľnosti a pomocou nej pojem dôkazu z viet A_1, \dots, A_n . Okrem teóremy dedukcie dokazuje tvrdenie, že o každej postupnosti viet možno efektívne rozhodnúť, či je dôkazom, ďalej tvrdenie, že ak veta B je dokázateľná z viet A_1, \dots, A_n , tak z nich logicky vyplýva, potom tvrdenie o redukcii k absurdu, o dôkaze rozborom prípadov, o dôkaze príkladom, o dôkaze ekvivalencie a tretie tvrdenie o nahradzovaní, podľa ktorého ak je z viet A_1, \dots, A_n dokázateľná rovnosť dvoch termínov alebo viet B, B' , tak z A_1, \dots, A_n je dokázateľná i rovnosť termínov či viet A, A' , pričom A' dostaneme z A nahradením niektorých výskytov výrazu B výrazom B' . V ďalšom tvrdení upozorňuje na najvýznamnejšie prípady dokázateľnosti z ľubovoľnej vety T a z prázdnej množiny viet. Okrem spomenutých definícií a tvrdení sa v tejto kap. nachádzajú aj iné, ide však prevažne o definície a tvrdenia v určitom zmysle pomocné pri formulácii spomenutých definícií a tvrdení alebo pri dokazovaní týchto tvrdení. V závere tejto dosť veľkej kapitoly definuje pojem aplikácie vety a potom dokazuje tvrdenie, že ak B je aplikáciou vety A , tak B je dokázateľná z A (aplikáciu vety A môžeme veľmi voľne charakterizovať ako vetu, ktorú dostaneme z vety A vhodným dosadením nejakých termínov za jej voľné premenné, pri ktorom sa žiadna voľná premenná týchto termínov nestane viazanou premennou).

VI. kap. je zameraná na niektoré problémy formálnych systémov. Pod formálnym systémom P. Tichý rozumie ľubovoľnú dvojicu (B, A) , kde B je báza a A je taká množina viet, že o každej vete nad bázou možno efektívne rozhodnúť, či patrí do A alebo nie. Na ilustráciu pojmu formálneho

systému autor uvádza mnoho konkrétnych príkladov formálnych systémov. V tejto kap. sa nachádza definícia teóremy, ekvivalentnosti formálnych systémov, ďalej vymedzenie vyvrátiteľnej a rozhodnuteľnej vety vo formálnom systéme, definícia modelu formálneho systému, úplnosti a prekladu nejakej bázy B do bázy B' , pomocou ktorého je vymedzený preklad vety a pojem aplikácie nejakého systému v inom formálnom systéme. Preklad bázy B do B' je také priradenie písmen z B' písmenám z B , ktoré každému písmenu z B priraduje nejaké písmeno *toho istého* typu z B' . Na základe prekladu bázy B do B' možno prekladať vety nad bázou B do viet nad bázou B' . Aplikácia systému (B, A) v systéme (B', A') je taký preklad bázy B do B' , pri ktorom sa každá axióma z A stane teóromou systému (B', A') . Tvrdenia tejto kap. sú celkom jednoduché a všeobecne známe, ich dôkazy veľmi ľahké a nenáročné.

Podistým najoriginálnejšia je VII. kap. Jej úvahy sú relativizované k jednému (hoci bližšie neurčenému) univerzu. V intuitívnom texte P. Tichý naznačuje svoju koncepciu zmyslu jazykových výrazov. Zmyslom nejakého písmena z bázy jazyka 1. radu je určitá procedúra, aplikovateľná na individua alebo usporiadané n -tice individuí, ktorá vedie k identifikácii určitého predmetu — individua, funkcie alebo relácie (podľa toho, či dané písmeno je individuové meno, funktor alebo predikátor). Tieto procedúry sa nazývajú koncepty. Priradenie určitého konceptu príslušného typu každému písmenu z bázy sa nazýva interpretáciou bázy (bežne sa pod interpretáciou rozumie priradenie denotátov). Jazyk je podľa P. Tichého určený (i) svojím univerzom, (ii) nejakou bázou a (iii) interpretáciou bázy. Denotát každého písmena je daný prostredníctvom jeho konceptu, ktorý identifikuje jeden určitý predmet a práve tento predmet je jeho denotátom. Autor by povedal, že denotátom výrazu je predmet, ktorý je koncipovaný jeho konceptom.

Vzťah pomenovania tu nie je základný (ako to spravidla býva v iných sémantických systémoch), ale sprostredkovaný. Pseudomodel, ktorý každému písmenu z bázy priraduje jeho denotát sa nazýva skutočnosťou. Veta je pravdivá, keď je pravdivá v pseudomodeli, ktorý je skutočnosťou. V tejto súvislosti autor naznačuje i nové chápanie významových postulátov. Pokladá ich za vety, ktoré nie sú síce logicky pravdivé, ale pravdivé na základe zmyslu písmen z bázy, ktoré sa v nich vyskytujú. Ich pravdivosť je zaručená už interpretáciou bázy. Škoda, že autor problematiku významových postulátov viacej nerozvídal (napr. nie je mi celkom jasné, ako možno na základe interpretácie bázy nájsť všetky významové postuláty daného jazyka). Pseudomodel, v ktorom sú pravdivé všetky (?) významové postuláty sa nazýva možným stavom vzhľadom k jazyku. Obsahom vety je súbor možných stavov, v ktorých veta nie je pravdivá. Veta je analyticky pravdivá, ak jej obsah je prázdny. Nejaká veta B vyplýva z viet A_1, \dots, A_n , keď každý možný stav, ktorý patrí do obsahu vety B , patrí aj do obsahu aspoň jednej z viet A_1, \dots, A_n . Okrem uvedených pojmov tu autor definuje pojem analytickej zhodnosti, pojem pravdepodobnosti a stupňa potvrdenia nejakej vety B vetami A_1, \dots, A_n . V ďalšej časti tejto kap. nachádzame definíciu izomorfizmu medzi pseudomodelmi, vymedzenie štruktúry možného stavu a popisu štruktúry ako aj niekoľko lemm a tvrdení súvisiacich s týmito pojmami. Záverečná časť je venovaná niektorým otázkam výstavby vedeckých teórií (od podrobnejšieho rozboru týchto častí musíme upustiť).

VIII. kap. je prevažne akýmsi zovšeobecnením niektorých definícií a tvrdení predchádzajúcich kapitol na jazyky ľubovoľného k -tého radu. Okrem toho je v nej definícia tzv. kanonických kontextov, ktorú tu nemôžeme uvádzať a niekoľko lemm a tvrdení závislých od tejto definície. Najdôležitejšie z nich sú tvrdenia, v ktorých

autor poukazuje na logickú pravdivosť určitých druhov viet, vyskytujúcich sa v jazykoch k -tého radu. Tieto vety tvoria spolu s axiómami pre identitu a vetami výrokovologicke pravdivými množinu axiom predikátovej logiky k -tého radu.

Posledná kap. je najrozsiahlejšia. Obsahuje náčrt autorovej koncepcie definícií a celý rad definícií rôznych logických konštát. Definície sú podľa P. Tichého určitým spôsobom stanovenia zmyslu jazykových výrazov, ktoré do daného jazyka zavádzame pomocou zmyslu výrazov už zavedených, resp. v jazyku už existujúcich. Definitívne považuje za jediný prostriedok stanovenia zmyslu výrazov radu $k \geq 2$. Konkrétnymi predmetmi, ktoré možno testovať, sú iba indivíduá (objekty, ktorých typ je radu 0-tého), už triedy indivíduí a relácie medzi indivíduami (objekty ktorých typ je radu 11-ho) nemožno podrobiť testom, pretože sú to abstraktné predmety. A preto písmenám, ktorých typ je radu $k \geq 2$ nemožno ako ich zmysel priradiť nejakú procedúru, ktorá by sa dala aplikovať na abstraktné objekty radu nižšieho ako k . Nemôžem tu podrobnejšie rozvádzať obsah tejto kap., obmedzím sa na niekoľko heslovitých poznámok. Po definícii pojmu novej definície a pojmu logickej konštanty nasleduje veľké množstvo definícií logických konštánt teórie identity, teórie tried a teórie relácií. V rámci teórie tried definuje rôzne konštanty detotujúce operácie s triedami a rôzne relácie medzi triedami a načrtáva kalkul tried a sylogistiku. V teórii relácií sa zaoberá binárnymi reláciami medzi predmetmi ľubovoľného typu i . Vymedzuje operácie s binárnymi reláciami a všima si niektoré dôležitejšie triedy relácií. Záverečná časť tejto kap. je venovaná najmä otázkam, spojeným s definíciami abstrakciou.

Nakoniec by som chcel pripojiť niekoľko poznámok k niektorým nezrovnalostiam, drobným nejasnostiam (vyskytujúcim sa prevažne v intuitívnom texte) a diskutabilnejším otázkam.

Mám určité výhrady k tomu, že P. Ti-

chý zaraduje medzi syntaktické i také pojmy, definície a tvrdenia, ktoré majú podľa môjho názoru sématický charakter (ide o väčšinu tvrdení a definícií III. kap., ďalej o pojem individuového mena, výroku funkтора atď., potom o tvrdenie Sé 27, ktoré vymedzuje ontologický a nie sématický pojem a iné). Rozloženie pravdivostných hodnôt je predsa sématický vzťah, priradenie určitých mimojazykových objektov nad U jazykovým výrazom — vetám. Z toho, že o ľubovoľnom výraze možno syntakticky (na základe jeho tvaru) rozhodnúť, či je individuovým menom, funktorom, predikátorom atď. ešte nevyplýva, že pojem individuového mena, funkтора, ... je syntaktický, pretože určitý rad primitívnych symbolov, o ktorom možno čisto syntakticky (dokonca efektívne) zistiť, či patrí do množiny výrazov takeého a takeého tvaru, stáva sa individuovým menom, funktorom, ... v pravom zmysle slova až po určitej sémantickej interpretácii správne utvorených výrazov daného jazyka. Na druhej strane existuje mnoho definícií a tvrdení (a záiste i pojmov), ktoré majú miešaný charakter, teda nie sú ani čisto syntaktické ani čisto sématické (napr. tvrdenia Sé 11 — 16).

Pravdivostné hodnoty charakterizuje P. Tichý dosť rozporne: na s. 15 sú to objekty rôzne od všetkých objektov nad U , na s. 49 sú to objekty určitého typu nad U a na s. 162 v základe indukcie chýbajú, hoci v induktívnom kroku o nich predpokladá, že sú objektami nad U , inak by triedy a relácie nemohol pokladať za objekty určitého typu nad U (na tej istej strane v intuitívnom texte ich charakterizuje ako objekty určitého typu nad U). (Mám dojem, že táto nejednoznačnosť v chápaní pravdivostných hodnôt sa nepriamo prejavila i na jeho delení pojmov na syntaktické a sématické, resp. ontologické.)

Určitú nejednoznačnosť badať i na jeho chápaní indivíduí. Podľa s. 7 a 9 indivíduami môžu byť ľubovoľné objekty, kým na s. 159 pokladá za indivíduá iba kon-

krétné objekty (je tu určitý náznak nominalistického chápania indivíduí).

Do bázy jazyka by som zaradil i premenné a priradenie určitého typu každej z nich (v skutočnosti i premenným musí nejakým spôsobom typ priradiť, v VIII. kap. to robí tak, že ku každej premennej pridáva ako jej horný index typový symbol, ktorý určuje jej typ).

V charakteristike jazyka na s. 133 mi chýba bod, podľa ktorého k určeniu jazyka patrí aj určenie oblasti hodnôt premenných. (P. Tichý to v určení jazyka neuvádza, mlčky prepokladajúc, že oblasťou premennosti každej premennej typu i je množina *všetkých* objektov typu i nad U ; existuje však veľa jazykov s premennými, ktoré neprebiehajú ako svoje hodnoty *všetky* objekty typu i .)

Namiesto pojmu množiny používa P. Tichý intuitívny pojem súboru, ktorý pokladá na str. 16 za zbytočný, lebo sa dá zredukovať na pojem propozícnej funkcie definovanej na univerze. Ale univerzun je tiež súbor! Domnievam sa, že pojem funkcie používa autor ako primitívny pojem metajazyka, to znamená, že syntax a sémantika sa tu opiera o neštandardný variant teórie množín, v ktorom sa namiesto množín skúmajú ich charakteristické funkcie (podobný systém pochádza napr. od J. von Neumanna). V knižnom vydaní týchto skript by autor mohol trochu dôkladnejšie objasniť základy teórie, v ktorej rozvíja syntax a sémantiku (hoci plne uznávam, že v skriptách by to bolo neúnosné).

A na záver niekoľko drobností. Odbor hodnôt binárnej funkcie netvorí indivíduá, ale usporiadané dvojice indivíduí (s. 13). Na s. 14 nevlastné symboly charakterizujú ako *písmená*, ale ďalej za nevlastné pokladá i výrazy ako „nebo“, „pro všechna“ a pod. Intuitívny výklad významu výrokových spojok môže v neinformovanom čitateľovi vzbudiť dojem, že spojky sa v logike používajú v tom istom významе ako v prirodzenom jazyku (s. 26). Nemožno povedať, že by iba dobre utvo-

rené výrazy hrali nejakú sématickú rolu, lebo určitú sémantickú rolu hrajú aj funkto-ry, predikátory a nevlastné výrazy, ktoré Tichý nepokladá za dobre utvorené (s. 39). V definícii Sé 9 chýba dodatok „v ľubovoľnom univerze“. Keď hovorí o všetkých pseudomodeloch danej bázy, mal by vždy výslovne uviesť, či ide o všetky pseudomodely v danom univerze alebo v ľubovoľnom univerze. Pojem procedúry nie je ani z intuitívneho hľadiska uspokojujúco objasnený (nie je napr. jasné, či autor má na mysli len efektívne procedúry, aká procedúra je konceptom písmen denotujú-cích pravdivostné hodnoty). Je nutné na vyjadrenie vzťahu identity medzi indivi-duami používať primitívny nevlastný i de-finovaný vlastný symbol? Prečo nemožno pomocou vlastného symbolu rovnosti bu-

dovať vety o identite objektov ľubovoľného typu, rôzneho od typu pravdivostných hod-nôt? Definícií kánonického kontextu by nezaškodil intuitívny výklad hlbšie objas-ňujúci účel jeho zavedenia.

Uvedomujem si, že niektoré z mojich pripomienok sú diskutabilné, ale snáď upo-zornia autora aspoň na to, čo by mohol v ďalších vydaniach skript rozviesť alebo viac zdôrazniť. Nazdávam sa, že autor by rozhodne nemal váhať s knižným vydaním týchto skript, ktoré by mohol (ba dokonca mal!) pre tento účel rozšíriť o otázky efek-tívnosti a presný výklad svojej koncepcie zmyslu jazykových výrazov. Táto publiká-cia by podľa môjho názoru mala výjsť i v nejakom svetovom jazyku. Práce takej úrovne a kvality nevychádzajú každý rok ani v zahraničí. Pavel Cmorej

PRÍSPEVOK K RELIGIONISTIKE

Náboženstvo si zachováva stále miesto a význam v živote jednotlivca i celých spoločností. Je jednou z najrozšírenejších ideológií a jeho nositelia snažia sa ovplyv-niť vývoj a budúcnosť nášho sveta v jeho duchu. Náboženstvo je stále aktuálne a svojou problematikou púta pozornosť tak praktikov ako aj teoretikov. Náboženstvo bolo predmetom skúmania už od dávnych čias. Vedecké bádanie tohto fenoménu za-znamenávame však až v druhej polovici 19 storočia. Od tých čias sa datuje aj sna-ha vybudovať vedu o náboženstvách, nezá-vislú na teológii a filozofii náboženstva ako dvoch špekulatívnych prístupoch a in-terpretáciách. Religionistika (religioznaw-stwo) je, podľa Z. Poniatowského, súhrnom tvrdení faktov i zovšeobecnení opisov i teo-retických koncepcií, systémom založeným na empirii a spoločne získavaných a spo-ločne spracovaných skúsenostiach. Je to veda o „náboženstvách“ (živých i mŕtvych, primitívnych i kultúrnych) a nie „veda

o náboženstve“. Doteraz nám chýbajú prá-ce, ktoré by *systematizovali* náboženstvo ako zložitý štrukturovaný sociálny jav a vymedzili jeho miesto a význam v spo-ločenskom vedomí. O niečo podobné sa po-kúša Zygmund Poniatowski vo svojej práci *Treść wierzeń religijnych* (Warszawa 1965, str. 354). Autor sa usiluje, ako sám po-znamenáva, aby jeho práca mala charakter určitej „anatómie“ a „fyziológie“ nábožen-stva, vlastne len jeho jednej zložky — ná-boženskej viery.

Práca má 5 kapitol a jednotlivé kapitoly sú venované nasledovným problémom:

1. kapitola — Podstata a štruktúra ná-boženstva
2. kapitola — Teoretická stránka nábo-ženstva — náboženská doktrína
3. kapitola — Teória boha
4. kapitola — Teória sveta (náboženská kozmológia)
5. kapitola — Teória človeka (nábožen-ská antropológia)